

بلوچستان در آینه تاریخ

عبدالعلی دامنی



دامنی، عبدالغنی، ۱۳۳۲.
بلوچستان در آینه تاریخ / اثر عبدالغنی دامنی.
تهران: نشر احسان، ۱۳۹۳.
۷۱۴ ص. ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۳۵۶-۷۷۷-۴
موضوع: بلوچستان - تاریخ.
موضوع: بلوچستان.
رده‌بندی کنگره ۱۳۹۳ / ۷۵۵۱۷ / ۳ / DSR۲۰۰۳
رده‌بندی دیویی ۹۵۵ / ۷۴
شماره کتابشناسی ملی ۲۱۹۴۲۹۲

بلوچستان در آینه تاریخ

- ✦ مؤلف: عبدالغنی دامنی
- ✦ ناشر: نشر احسان
- ✦ چاپ: مهارت
- ✦ تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
- ✦ نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۳
- ✦ قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان
- ✦ شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۵۶-۷۷۷-۴



نشر احسان

تهران: خ. انقلاب، روبروی دانشگاه
مصحح فوژننده: شکره دود
تلفن: ۵۵۹۵۳۴۰۴

فهرست

بخش اول

مقدمه‌ای بر اوضاع تاریخی، اجتماعی و فرهنگی بلوچستان..... ۱۷

فصل اول: اوضاع تاریخی

۱- بلوچ..... ۱۹

وجه تسمیه و ریشه شناسی مکران و بلوچستان..... ۲۴

نژاد مردم بلوچستان..... ۲۵

تحلیل نژادی قوم بلوچ..... ۳۰

شجره ی قوم بلوچ..... ۳۹

کوچ و بلوچ..... ۴۷

سوابق نژادی کوچ..... ۴۷

قوم جت (زط) و هیاطله..... ۵۲

۲- بلوچستان..... ۵۹

پیشینه ی تاریخی مکران..... ۵۹

دوران تاریخی مکران..... ۶۴

فصل دوم: اوضاع اجتماعی

عقاید قبل از اسلام بلوچستان..... ۷۸

سرسختی و رشادت بلوچ در برابر قدرت..... ۹۱

بافت اجتماعی بلوچستان..... ۹۵

علل خرابی و ناامنی در بلوچستان..... ۹۸

ساخت جامعه بلوچستان..... ۱۰۰

فصل سوم: اوضاع فرهنگی

فرهنگ و سنت‌های بلوچ..... ۱۰۲

۱۰۳.....	آداب و رسوم بلوچی
۱۳۱.....	ضرب المثلهای بلوچی

بخش دوم

۱۴۳.....	تاریخ بلوچستان
----------	----------------

فصل اول: پادشاهان افسانه‌ای ایران (کیانیان) تا نهضت عرب

۱۴۵.....	کیانیان
۱۴۵.....	۱- پادشاهی کیشاد
۱۴۶.....	۲- جنگ کیخسرو با شاه مکران
۱۵۳.....	زمان مادها و پیش از آن
۱۵۷.....	ابتدای تاریخ مادها
۱۶۲.....	حکومت مادها و وضعیت حکمرانان مکران در آن زمان
۱۶۴.....	هخامنشیان
۱۶۴.....	۱- کوروش بزرگ
۱۶۵.....	۲- داریوش بزرگ
۱۶۸.....	حمله اسکندر به بلوچستان در ایران
۱۷۱.....	جانشینان اسکندر
۱۷۳.....	اشکانیان
۱۷۴.....	۱- سکاییها، پهلوها
۱۷۴.....	۲- پهلوها
۱۷۴.....	۳- گندوفارس
۱۷۵.....	۴- بلوچستان و موقعیت آن در زمان اشک ششم مهرداد
۱۷۷.....	ساسانیان
۱۷۸.....	۱- خسرو اول - انوشیروان
۱۷۹.....	۲- یزدگرد سوم
۱۸۱.....	۳- بیان فتح شوش توسط سیاه سوار فرمانده بلوچ
	فصل دوم: بلوچستان از صدر اسلام تا هجوم مغولان
۱۸۶.....	فتح کشورها بدست مسلمانان عرب
۱۸۶.....	بلوچستان در دوران خلفای راشدین و فتح مکران

۱۸۸.....	بلوچستان در دوران خاندان بنی امیه
۱۸۹.....	۱- معاویه
۱۹۰.....	۲- حکمرانی جانشینان معاویه در بلوچستان
۱۹۶.....	بلوچستان در دوران خلافت عباسیان
۱۹۷.....	حکمرانی عباسیان بر بلوچستان
۲۰۲.....	طاهریان
۲۰۲.....	۱- طاهر ذوالیمینین
۲۰۴.....	یعقوب لیث صفاری
۲۰۷.....	ابوالحسن طاهر ابن محمد ابن عمرو لیث
۲۰۸.....	سامانیان
۲۰۸.....	۱- امیر اسماعیل سامانی
۲۱۱.....	۲- منصور ابن نوح
۲۱۲.....	۳- رابعه خضداری بلوچ
۲۱۶.....	دیلیمان
۲۱۷.....	۱- معزالدوله و عضدالدوله دیلمی
۲۱۹.....	۲- یمین الدوله
۲۲۱.....	غزنویان
۲۲۲.....	۱- سلطان محمود غزنوی
۲۲۴.....	۲- مسعود غزنوی
۲۲۹.....	سلجوقیان
۲۳۰.....	۱- طغرل اول
۲۳۰.....	۲- ملک قاورد سلجوقی
۲۳۱.....	۳- فتح قفص (کوچ) در زمان ملک قاورد سلجوقی
۲۳۳.....	۴- ملک شاه سلجوقی
۲۳۴.....	۵- تسلط غزها بر کرمان و بلوچستان
۲۳۶.....	خوارزمشاهیان
۲۳۷.....	۱- سلطان علاء الدین محمد
۲۳۸.....	۲- سلطان جلال الدین منکبرنی

۲۴۳	 مغولان
۲۴۴	 ۱-اگتای قآن
۲۴۵	 ۲-هلاکو
۲۴۷	 ۱- اغتشاش داخلی
۲۴۷	 ۲- زمین داری بلوچ ها در پنجاب
۲۴۷	 ۳- هجوم مغولان به بلوچستان
۲۵۰	 ایلخانان
۲۵۱	 حکومت آل مظفر
۲۵۳	 گورکانیان
۲۵۶	 حکومت پیرمحمد ایدکو
۲۵۹	 صفویان
۲۶۰	 ۱- شاه اسماعیل صفوی
۲۶۳	 ۲- شاه طهماسب اول
۲۶۴	 ۳- فتح مکران (بلوچستان) در دوره شاه عباس
۲۶۹	 ۴- بلوچ و برتغال در دوره شاه عباس
۲۷۰	 ۵- وضعیت بلوچستان پس از شاه عباس
۲۷۵	 ۶- حمله اشرف افغان به اصفهان در دوره حکومت صفوی
۲۷۶	 ۷- نفوذ سلسله‌های حکومتی ایران در بلوچستان
۲۸۱	 افشاریان تا میر احمد یارخان
۲۸۸	 جنگ میر قاسم بلیده ای و ملک دینار گجکی در دوران نادر شاه
۲۹۰	 دوران حکومت احمد شاه ابدالی و دودمانش
۲۹۱	 حکمرانان بلوچ در دوران نادر شاه افشار و پس از کشته شدن آن
۳۰۱	 زندیان
	فصل چهارم: قاجاریان
۳۱۰	 جنایات قاجاریان علیه سردار حسین خان
۳۲۵	 فتنه آقاخان محلاتی
۳۳۲	 کلات و کوهدک
۳۴۱	 وضعیت بلوچستان در زمان احمد شاه قاجار

فصل پنجم: تسلط پرتغالیها و انگلیس ها بر بلوچستان

۲۴۴	بلوچ و پرتغال
۲۵۰	بلوچ ها در شرق آفریقا
۲۵۲	جنگ حمل با استعمارگران پرتغال
۲۵۵	اتلاف سرداران ساحل مکران
۲۶۰	بلوچ و انگلیس
۲۷۵	داستان حکمیت
۲۹۰	مبارزات مردم سرحد با استعمار انگلیس
۳۹۶	جنگ خلیفه خیر محمد با استعمارگران انگلیس
۳۹۸	حکومت بهرام خان و انگلیس

فصل ششم: بلوچستان در دوره پهلوی اول

۴۰۱	دوران پهلوی اول
۴۰۸	سفر رضا شاه به بلوچستان
۴۱۲	بلوچستان در دوره رضا شاه و دولت مدرن
۴۱۳	سال ۱۳۰۷ (ش) آغاز دولت مدرن در بلوچستان
۴۲۲	بلوچستان در دوره مشروطه و رضاشاه
۴۲۳	جنبش مشروطه خواهی ایران و تکیوهای عمرانی رضا شاه
۴۲۸	شیوه های نظامی گرایانه برای تحکیم پایه های دولت مدرن در بلوچستان
۴۲۹	دولت مدرن و مسئله خلع سلاح طوایف بلوچ
۴۳۰	نظام اجتماعی حاکم بر قوم بلوچ
۴۳۱	خوانین بلوچ و حکومت پهلوی
۴۳۳	سیستم اداری جدید مهم ترین جلوه دولت مدرن در بلوچستان
۴۳۵	حکومت پهلوی و سیاست دوگانه در بلوچستان
۴۳۷	خوانین بلوچ و تلاش برای سازگاری با دولت مدرن
۴۳۹	وطن خواهی بلوچ و نارسایی الگوهای نظری غرب در تبیین آن
۴۴۱	همکاری با حکومت مرکزی گرایش غالب در میان سرداران بلوچ
۴۴۲	عیسی خان مبارکی و همکاری با حکومت مرکزی
۴۴۴	دولت مدرن و آگاهی قومی بلوچ

فصل هفتم: طوایف بلوچ و حکمرانی آنان

۴۶۴.....	طوایف بلوچ منطقه کلات.....
۴۷۰.....	بلوچ های افغانستان.....
۴۷۳.....	نگاهی اجمالی بر وجه تسمیه نیمروز و سیستان و اقوام سیستانی و بلوچ.....
۴۸۳.....	طایفه بارکزیایی.....
۴۸۵.....	طایفه استادکاران یا صنعتگران.....
۴۸۸.....	طایفه برهان زهی و تصرف قلعه ناصری ایرانشهر در زمان بهرام خان بارکزیایی.....

بخش سوم:

۴۹۷.....	ضمائم.....
----------	------------

۱

۴۹۹.....	نگاهی کوتاه بر تاریخچه ایرانشهر (شهر ولایت) بلوچستان مرکزی.....
----------	---

۲

۵۱۴.....	حوزه های دینی بلوچستان و سابقه تاریخی شان.....
----------	--

۳

۶۰۴.....	سید ظهیر شاه هاشمی و نظریه ی او درباره ی زبان و قوم بلوچ.....
----------	---

۴

۶۱۱.....	بلوچ راجه راجدپتر (تاریخچه قوم بلوچ).....
----------	---

۵

۶۱۹.....	گفتگو با استاد یوسف نسکندی درباره تاریخ بلوچستان.....
----------	---

۶

۶۲۵.....	شعر مکران و تحلیلی از آن.....
----------	-------------------------------

۷

۶۳۵.....	بلوچستان در اسناد تاریخی نظریه ملا محمود ویدادی.....
----------	--

۸

۶۴۸.....	داستان همل فرزند جینند.....
----------	-----------------------------

۹

۶۴۹.....	حمل جیهنده پرنگالیانی لچه.....
----------	--------------------------------

۶۵۴..... مرثیه حماسی حمل

۱۱

۶۵۸..... داستان جنگیدن میر قاسم خان و ملک دینار گجکی در زمان نادر شاه

۱۲

۶۶۴..... هالو

به نام خدا

پیشگفتار

آنچه هم اکنون پیش روی شماست، حاصل چندین سال تلاش و کوششی است که با استفاده از منابع و مأخذ مختلف چه در چاپ اول کتاب تحت عنوان سیمای تاریخی بلوچستان، و چاپ دوم کتاب با عنوانی جدید «بلوچستان در آینه ی تاریخ» در اختیار عموم قرار می گیرد. مسلماً هر پژوهش و تحقیقی بار اول مواجه با کمبودها و اشکالاتی جایی با دقت نظری که صورت بگیرد خواهد شد، تا چه برسد که در بعضی موارد ناشر و ناشرین به تمهیدات قراردادیشان عمل نکنند. اشتباهات و اشکالات بیشتری به منصفه ظهور می رسد، که چاپ اول کتاب سیمای تاریخی بلوچستان دچار همچنین مواردی شد، که بعضی از منتقدین آگاه از روی دلسوزی و بعضی دیگر با اهدافی که... داشتند، کتاب را مورد هجوم تبلیغات قرار دادند که نقد و انتقاد نبود بلکه خوراک تبلیغاتی بود، خداوند خیرشان دهد. بهر حال کتاب مجدداً در چاپ دوم تا حد امکان و توان در دو جلد مورد اصلاحات کلی قرار گرفت و بازبینی شد، بسیاری از سرفصل ها یا تغییر کردند یا اضافه شدند، که خواننده در هنگام مطالعه متوجه خواهد شد. باین حقیقت اذعان می دارد، که کار بزرگ فرهنگی انجام داده است. بلکه آنچه که انجام گرفته در حد توان و وظیفه بوده است، و اوراقی چند را سیاه مشق خویش قرارداده است، تا آیندگان نفرین نموده و بر زبان نیاورند، که گذشتگان ما کاری انجام نداده اند، که ما گذشته مان را بشناسیم، که در طول تاریخ چگونه زیسته ایم، زیرا تاریخ است که گذشته را ترسیم می کند، تا ما آینده را بسازیم. ما حاصل کلام اینکه این هدیه ناچیز برگ سبزی است از تحفه درویش که به پژوهشگران و اندیشمندان و آگاهان جامعه و از ما بهتران تقدیم می شود. امید است بر ما منت نهاده، کاستی ها و ضعف ها را بازگویی نمایند، تا رفع نواقص شود و چنانچه عمری باقی ماند، در چایهای بعدی مورد تجدید نظر قرار بگیرد.

قبل از هر چیز از سروران و استادان و کسانی که بهر نحوی حقیر را در چاپ اول و دوم در تدوین و نگارش کتاب همکاری نموده اند و تذکرات سودمندی دادند و بعضی از سروران نقوشان چشمگیر بوده است که دور از انصاف خواهد بود که نامی از آنان برده نشود و عبارتند از: دکتر محمود رضا دستغیب بهشتی، دکتر موسی محمودزهی، محمد یوسف داوری، حسین یکتا مقدم، عطا محمد شریف، زنده یاد استاد عباس پروین، مولوی عبدالحمید بزرگرازه، مولوی محمد حسین قاسم زائی، مولوی جاسم ویدادی، مولوی عبدالناصر دامنی، ملا جلیل ملازهی، حاج میران رودینی، زنده یاد مولوی محمد شاعری، استاد گل محمد صالح زهی، زنده یاد عبدالغفور خسروی، حبیب الله جنگی زهی، ایوب برهانزهی، گلزار سهرابزهی، یونس اربابی، مولوی عبدالغنی رسولی زاده (منیب)، زنده یاد نورالدین خالقی، مولوی محمد نور حسینی (براهوئی)، آقای آذر پیرا در تبس، مراد دامنی، نیک محمد شه بخش، حافظ محمد سلیم آزاد، مولوی عبدالرشید تریز، حاج عبدالرحمن ایرندگان، استاد عبدالحمید ایران نژاد، حاج غلام حیدر کزوری، عبدالوهاب ایران دوست، رستم کریمی، حسین (امیر حسین) کلانتر، مصطفی دانشور، کامبیز شیروانی، مصلح ایرندگان، رسول بخش کشاورز و همه کسانی که به نحوی از انحنای همکاری داشته اند و نامشان از قلم افتاده است تشکر و قدردانی می شود.

عبدالغنی دامنی

مقدمه:

درباره سرگذشت بلوچستان آنچه در اسناد و نوشته های تاریخ نویسان وجود دارد؛ شرح کشتارها و ینماهاست، و یک سلسله کوهستان وسیع و خشک، سرزمین بلوچستان را از کرمان جدا کرده، و از این سو دسترسی به آنجا کار هر کس نبوده است. اما متأسفانه تاریخ بلوچستان مانند اوضاع فعلی آن تاریک و مبهم است و خود مردم بلوچ همواره در طول تاریخ از طرفی بر اثر تهاجم اقوام مختلف دستخوش فلاکت و نابودی بوده اند و از طرفی پیوسته هیولای جهالت و نادانی خویش، حتی در این عصر و زمانه که می توان آن را دوره ی نهضت علمی و عملی دانست، در اندیشه هر چه بهتر زیستن خودش و فردایش نیست. آنچه در این موارد از زبان و قلم مورخین بیگانه به جای مانده است، مختصر بوده و به هیچ وجه رفع عطش نمی کند و در اغلب موارد نوشته های آنان مفرضانه، و دور از واقعیت موجود گذشته می باشد. به طور نمونه مستی از خروار وقایع نگاران بیگانه کشتار بلوچ ها را بدست حکومت های جنار توجیه کرده اند؛ و گفته های بسیاری را در نوشته های خود نقل می کنند و آن را نسبت می دهند به یکی از محققین عرب: «که بلوچ ها مردمی خونخوارند. و در دوران های گذشته وقتی بر دشمن می تاخته اند، دشمن را به اسارت می گرفته اند و سرش را به سنگی می نهاده اند و با سنگی دیگر می کوفته اند. اگر از ایشان می پرسیدی، چرا چنین می کنی؟ جواب می دادند: «برای این که شمشیرمان کند نشود.»

محققین محترم! هیچ یک زحمت یافتن خبر را به خود هموار نکرده اند؛ و همچنین ریزه خواران استعمار باقی مانده اند، اما اگر به معجم البلدان یا قوت حموی رجوع کنی می بینی ذیل کلمه ی «بلوص» به تفصیل از اقوام بلوچ و سرزمین آنان می نویسد و تأکید می کند که اینان مردمی آرام اند و به چوپانی و گله داری مشغول، غیر از دو قوم «قفص و کوچ» و ذیل نام «قفص» قومی را معرفی می کند که در کوههای خشک بین کرمان و بلوچستان زندگی می کنند و می گوید در میان آنان زندگی کرده ام و صفاتی را به آنان نسبت می دهد که خود دیده یا از آنها پرسیده است. بنابراین متهم کردن تمام اقوام بلوچ به راهزنی و توحش درست نیست.

نمی توان تعمیم داد و قیاس نمود، و همه را به یک چوب زد، و علاوه بر این همه اقوام بلوچ قطاع الطريق نبوده اند، راهزنی شیوه زندگی معیشتی ویژه ی مختص به بلوچ نبوده است. بلکه این کار در میان تمام اقوام در بین اعراب و ترکها و پارس ها و... هم متداول بوده است. شاید گروههای کوچکی از بلوچها مجبور به این کار شده اند قوم بلوچ در ادوار تاریخ مانند سایر قومهای دیگر از نظر زیست مکانی متحول بوده اند. بعضی اقوام بزرگ از صفحه ی روزگار محو شده اند و بعضی بر اثر تهاجمات شدید از سرزمین های اصلی خودشان مهاجرت کرده و به جای دیگر در طول زمان نقل مکان کرده اند. اما اقوام بلوچ توانسته است، در هزاره اخیر در جایگاه و زادگاه اصلی خویش ماندگار شود هر چند قومهای دیگری هم در سرزمین آنها جایگزین شده اند. قوم بلوچ در زمانهای گذشته در استانهای قفس که همان کوفج، و کوفج، و کوچ و کوسون بوده اند در مناطق جیرفت، منوجان، جبال بارز، بند نارویی و بشاگرد تا نزدیک مرز فارس سکونت داشته اند و امروز هم اکثریت

ساکنین این مناطق همان کوچ ها یا کوسون و یا کوشانیان هستند که اعراب آن را به نام قفس شاه، «قفص شاه» معرفی کرده اند. ولایت دیگری به نام مکران که در طول تاریخ به نامهای ماکا یا مکیا، میکی، ماگان، مکوران، گدروزیا، جدروزیا، ایکتوفاجی، کسمه مکران، کسما مکران، و تیز(تیس)، کیز مکران، و کیچ و مکران در طول تاریخ بیان گردیده است که این ولایت ما در مکران است و ناحیه ی آن از میناب که هرمز باشد شامل میناب امروزی که جاشک (جاسک امروزی) کاروان، دشتیاری، باهوکلالت، سرباز، نیکشهر، قصرقند، سرحد (خاش)، ایرانشهر، سراوان، خاران، پنجگور، «فزبور» تربت، مند، اوران "هوران" را شامل بوده است، اما در تاریخ عرب به نام نغر شامل قفس، مکران، توران و استان های دیگری بوده است که به نام توران شاه گیکانشاه «گیکانشاه» مشهور بوده اند. همچنین قوم بلوچ در سرزمین سکستان و زابلستان که زادگاه اصلی قوم بلوچ می باشد و تاکنون شناسنامه این منطقه بلوچی و جزو قلمرو بلوچستان بوده است، زندگی کرده اند.